

Get al T'nai
May 4, 1997

1) Proper formulation of condition

שו"ת משיב דבר חלק ד סימן נא

תשובה לבני הגאון האב"ד דק"ק מאסקווע שליט"א.

איש אחד והוא כהן, יצא למלחמה ושלה מעיר לובען ג"פ לאשתו בעיר אבעל על תנאי אם לא יבא במשך שתי שנים מיום שנים עשר לירח תשרי ה"ז גט, ופי' בזה"ל על מנת שאם לא באתי מהיום שנכתב הגט עד כלות שתי שנים כו' לעיר הנקרא אבעל דיתבא על נהר אבעל יהא גט משעה שתמסר הגט לידה ואם באתי בתוך השתי שנים הנ"ל ואתראה בפניה בפני הרב והשו"ב אשר יהיה בעיר הנ"ל בזמן ביאתי שמה לא יהא גט, ותהא נאמנת לומר שלא באתי תוך הזמן לעיר הנ"ל אף אם אני אומר שבאתי לעיר הנ"ל עד שאלך עמה להרב והשו"ב שיהיה בעיר הנ"ל בעת ביאתי שמה ואתראה שמה בפניה בפני הרב והשו"ב הנ"ל כו':

והנה שב הבעל בשלום מן המלחמה והרי הוא במאסקווא אבל אינו יכול להגיע לעיר אבעל באשר הוא עובד בצבא ושרי החיל אינם מניחים אותו לזון משם, בעצם ימי עבודתו, ובין כך יעברו השתי שנים, והאשה צווחת שרוצית לבטל הגט ולראות בחיים עם בעלה כהן הנ"ל:

והנה זה הדין כהיותו מבואר ברמב"ם (פ"ט מה"ג) ובשו"ע (סי' קמ"ד) שבכל התנאים שהם תלויים ברצונה אם רצתה ומחלה אותן לבעלה בטל הגט, ומש"ה צריך לפרש נאמנת עלי לומר שלא פייסתי, וכ"כ הרשב"א והר"ן והה"מ בשם שו"ת הרי"ף בביאור הסוגיא ס"פ מי שאחזו וליחוש שמא פייס, שמא פייסה בדברים ומחלה התנאי, ואף על גב שאין מבואר בלשון הרמב"ם והשו"ע דמירי בכותב על תנאי ומעכשיו, מכ"מ ביארו הה"מ והב"ש דע"כ מירי בהכי דבל"ז הרי הבעל יכול לבטל הגט בעצמו והכי הוכיח בחי' הרשב"א בדעת הרי"ף ממש"כ באותה תשובה והובא בהה"מ וזה ששאלת למה אין חוששין שמא פייס בשאר תנאים כגון ע"מ שתתן לי מאתים זוז וכי"ב כו', ומכ"ז הוכיחו דהרי"ף ורמב"ם והמחבר קיימי בדעת הרמב"ן, דאע"ג דבאומר על מנת א"א להבעל לבטל ולהוסיף על תנאי כמבואר בפ"ח מה"ג ובשו"ע (סי' קמ"ג), מכ"מ ברצון ודעת האשה אפשר לבטל התנאי, ומש"ה באומר ע"מ שתתן לי מאתים זוז אפשר לבטל מרצונה זה התנאי ולהטיל תנאי אחר והיינו הברייתא דגיטין (ע"ו א') אמר לה כו' וחזר ואמר לה כו' ביטל כו'.

ובאמת קשה טובא אמאי לא פ' הרמב"ם והמחבר דמירי אפי' באומר על מנת, והרי אין הדין ברור ותלוי בנו' הברייתא/גיטין/ (ע"ו ב') ה"ז גיטך ע"מ שאעבור מנגד פניך כו' או כ"ז שאעבור כו' וע"ז מקשה הגמ' וניחוש שמא פייס, ואם נו' הברייתא כ"ז שאעבור כו' אין מכאן ראייה דמהני מחילה לעל מנת, והא דמקשה הגמ' אמתניתין מעכשיו אם לא באתי כו' וניחוש שמא פייס, הרי נו' הרי"ף וניחוש שמא בא, וקושיא חמורה היא ומש"ה החליט הגאון גט מקושר בדעת הרמב"ם והמחבר והרי"ף בע"מ ומעכשיו לא מהני מחילה שלה ולא כהרמב"ן, עוד קשה לי אי איתא דהרי"ף ס"ל כהרמב"ן ז"ל א"כ כשמקשה וזה ששאלת למה אין חוששין שמא פייס בשאר תנאין כו' ויישב משום דהכא אם פייס ומחלה התנאי נמצא גט בטל והיא א"א כמו שהיתה, אבל התנה שתתן לי מאתים זוז או שתשמש את אביו ומחל לה התנאי הרי הגט קיים ומאי איכפת לן כו' עכ"ל ואי איתא דהרי"ף כהרמב"ן ס"ל א"כ אכתי במקיימת התנאי ונותנת מאתים זוז ניחוש שמא פייס ובטלו התנאי מרצונה, אלא ודאי לא מהני בטול התנאי לבטל הגט בשום אופן:

איברא הוכחת הה"מ דמירי אפילו בע"מ חזקה, דאי רק באם למה צריך מחילה ופיוס שלה הלא הבעל יכול לבטל ותו הרי נו' דילן בגמ' לאיכא דמתני לה אמתניתין ניחוש שמא פייס לאו מילתא זוטרתיה היא, אלא נעשה אזנינו כאפרכסת למ"ש הר"ן ס"פ מי שאחזו, דדוקא במתנה להנאתה של האשה מהני פיוס שתאמר כלום אמרתי אלא להנאתי זו היא הנאתי אבל במתנה עמה שתתני לי מאתים זוז ונתגרשה מעכשיו ודאי לא כל הימנה לומר שאפילו קיימה תנאה (כצ"ל) שלא תהא מגורשת, והיה ברייתא דלעיל דבטלו דבריו האחרונים את הראשונים או תתפרש כפרש"י או איתא כמ"ד ע"מ לא כאומר מעכשיו עכ"ל, וה"ז אמת וה"ז נכון בדעת הרי"ף ז"ל ומש"ה לא קשה בתנאי דע"מ שתתן לי מאתים זוז וכדומה אלא שמא פייס הוא ואמר שיהא גט אפילו לא תתן, וזה ודאי אפשר כמש"כ הרמב"ם (ספ"ח הכ"ג) עד שתתן אותו כלי כו' או עד שיבטל התנאי, וכ"כ בש"ע (סי' קמ"ג ס"ה) וי"א דה"מ כו', אבל ביטל התנאי לומר דאפילו תתן לו מאתים זוז לא יהא גט זה א"א בשום אופן, והכי יש להוכיח עוד בדעת הרמב"ם ששינה בפ"ח הי"ח הברייתא דבטל דבריו האחרונים כו' מלשון שנשנית בעל מנת, וכתבתי בהע"ש (סי' קל"ה אות ד') משום דס"ל דע"כ האי תנא ס"ל דעל מנת לאו כאומר מעכשיו, ולא כהרמב"ן, וממוצא דבריו תלמוד שמש"כ שם באות ג' וה' בדעת השאלות דלא כהרמב"ן, והוכחתי ממה שיישב ברייתא זו כפרש"י דמירי בדלא מסר לה עדיין, אבל מכ"מ מודה בתנאי שבא להנאתה כמו אם לא באתי, יכולה היא לבטל ולומר הרי לי כמו שבא:

מעתה לא תקשה עוד אמאי לא פ' הרמב"ם והמחבר דאפי' בעל מנת כך הדין שיכולה לבטל התנאי שבא להנאתה, דאחר שעיקר הטעם הוא משום דיכולה לומר הריני כאלו נתקבלתי הנאה זו, מה לי אם אומר אם או ע"מ, בשלמא לדעת הרמב"ן דאינו מחלק בין תנאי שבא לטובתה או תנאי ע"מ שתתן לי מאתים זוז, ובכלהו תנאי ס"ל שיכולין לבטל מדעת שניהם, ולא מחמת דהריני כאלו נתקבלתי שפיר יש מקום לחלק בין אומר אם לא אבא או אומר על מנת כו' משא"כ לדברינו שהטעם משום דהוי הריני כאלו נתקבלתי מאי נ"מ בזה איך שהוא אומר:

ובאמת הא שלא הגיעו הרמב"ן ורשב"א לדעת הר"ן ז"ל הוא משום דעת הרשב"א בח' מס' נדרים דהריני כאלו נתקבלתי אינו אלא מטעם דאם תתן ויחזור לה, וא"כ אפוכי מטרתא למה לי, אבל בשאר תנאים א"א לומר הכי כאלו נתקיים התנאי, וכבר הובאה דעה זו ביו"ד (סי' רל"ב), אבל אנן קיי"ל דבכל תנאי שהוא לטובתו יכול לומר הרי אני כאלו נעשה, וה"ז ברור בדעת הרמב"ם והמחבר בלי שום מחלוקת זולת דעת רש"י ותוס' שנדחקו בפ' וניחוש שמא פייס, והכי מבואר עוד דעת רש"י ריש מס' כתובות בסוגיא דלא שמייה מתיא, שכתב והוי גיטא ואם רצתה תנשא לאחר וגם לכהונה נפסלה מהיום עכ"ל, ולא הוצרך רבינו ללמדנו שאם רשאה לינשא לאחר שאסורה לכהונה, אלא אפילו היא צווחת דשמייה מתיא מכ"מ פסולה לכהונה:

מעשה הלכה רווחת בשו"ע בנ"ד דיכולה היא לומר הרי אני כאלו בא בעלי לעיר אבעל, ואפילו היה כאן חומר דא"א יש לנו לסמוך על הכרעת השו"ע מכש"כ שאין כאן חומר א"א שנחוש למחמירים, **ואדרבה להוציא אשה מבעלה יש לנו לסמוך על דעה שאינה מוסכמת כ"כ**, כהא דאיתא ביבמות (דף לז) גבי אשת כהן כיון דלא אפשר עבדינן כרבנן, אע"ג דלשיטת הרי"ף ורש"י והרמב"ם הוא ספק דאורייתא לרשב"ג דקיי"ל כוותיה כמש"כ בהע"ש (סי' קס"ז אות י"ז), מכש"כ בנ"ד דהלכה ברורה ומוסכמת בשו"ע היא שיכולה היא להתפייס ולומר הרי כאלו הוא בא, והוא ג"כ יבטל הגט כמבואר בשו"ע ותו לא מידי:

וראוי לדעת אשר הרב דק' לובענן מסדר אותו הגט, קלקל הרבה בלשון שאינו מובן כלל כאשר יבואר:

וז"ל נו' התנאי (בסי' קנ"ד ובס"ג), ע"מ שאם לא באתי מהיום עד י"ב חודש יהא גט מעכשיו ואם אבוא בתוך הזמן הנזכר ואראה בפני פלוני ופלוני לא יהא גט ותהא היא נאמנת לומר שלא באתי כו', אין הכונה שתולה הדבר בעדים משום שאם יאמר הבעל שבא, דא"כ הוא לחנם שהרי האמינה לומר שלא בא, ואם תולה בעדים במה נאמנת, וגם למה לו לייחדם לומר בפני פלוני ופלוני ולא אומר ואראה בפני שני עדים, אלא כוונת הסדור לטובת הבעל והאשה גם שניהם, שלא יערימו זא"ז, ובזה ברור שאם יבא ויתראה לפניו א"צ עדים, ולא איברי סהדי אלא לשקרי, וע"ז חששו שמא יאמר הבעל שבא והתראה עמה, ע"ז האמינה לומר שלא בא, אבל א"כ יש לחוש להיפך, שמא תשמיט עצמה כל אותו המשך, וכההיא ד"ב חודש של בתי ערי חומה, ע"כ תקנו שאם יתראה בפני עדים שבא ה"ז ביאה מעליא, אבל א"כ היה מקום לחוש שמא יאמר הבעל שהתראה בפני עדים והלכו למדה"י ע"כ תקנו שיתראה דוקא בפני פלוני ופלוני, והיינו דאיתא במס' שבועות (מ"א ב') דלהכי קאמר ליה בפני ראובן ושמעון כי היכי דלא נדח'י, הא מיהא ברור שאם התראה עמה באיזה מקום שתהא ותודה שכן היה, ה"ז הגט בטל, רק אם יהיה הכחשה ביניהם, אזי עליו להביא עדים פלוני ופלוני, והיא לא האמינה נגד אותם העדים וכמש"כ הב"ב בשם הריב"ש (שלהי סי' קמ"ד) ואם היה סידור זה הגט בזה הנו', היה עצה פשוטה שתסע האשה למאסקווא ותתראה עמו:

אבל הרב המסדר בק' לובענן סידר בזה"ל ואתראה בפניה בפני הרב והשו"ב אשר בעיר אבעל בזמן ביאתי שמה לא יהא גט, **משמע שהתנאי היה שתתראה עמו דוקא בפני הרב והשו"ב שבעיר אבעל ובל"ז אינו ביאה כלל, ודברים אלו אין להם שחר, וגם תמוה מה היינו עושים אם בשעת ביאה לא היה הרב באותו העיר וגם אינו מובן מה שסידר עוד שתהא נאמנת לומר שלא באתי כו', מה לה לנאמנות הרי אפילו תודה שבא והתראה עמה אינו ביאה עד שילך עמה להרב והשו"ב ויתראה עמה בפניהם, ואולי גם בזה הנו' היה הכונה שאם יבא ויתראה עמה באיזה מקום ותודה שכן היה, ה"ז ביאה והגט בטל, אלא שפירש שאינו ביאה אפילו אם יאמרו הרב והשו"ב שבא לפניהם עד שיבא עמה לפני הרב והשו"ב, ואז אם יעידו הרב והשו"ב שכן היה שהתראה עמה לפניהם, והיא תכחיש אותם, אינה נאמנת, וכמו שאני מפרש לשון סידור הגט שלפנינו, ואם אבא בתוך הזמן ואראה בפני פלוני ופלוני לא יהא גט, דפירושו שאז ודאי לא יהא גט אפילו תכחיש ותאמר שלא נתראה בפני פלוני ופלוני משא"כ אם לא יתראה בפני פלוני ופלוני אזי תלוי הדבר בה, שאם תכחיש ותאמר שלא בא והתראה עמה ה"ז נאמנת ה"נ יבואר לשון זה הסידור ואם באתי כו' ואתראה בפניה בפני הרב כו' לא יהא גט, דפירושו בודאי לא יהא גט אפילו תכחיש ותאמר שלא היה כן, אבל אם לא יתראה בפניה בפני הרב והשו"ב, תהא נאמנת לומר שלא התראה עמה, אפילו יעידו הרב והשו"ב שהתראה עמם לא שמה ביאה עד שיתראה עמה, והמה אינם יכולים להעיד שהתראה עמה עד שיתראה עמה בפניהם:**

הא מיהא גם לפי זה הנוסח עיקר הביאה נקרא במה שמתראה עמה, ותודה שהתראה עמה ה"ז הגט בטל, אבל **עדיין קלקל הרב בלשון הסדור על מנת שאם לא באתי כו' לעיר הנקרא אבעל כו' מבואר שיתראה עמה דוקא באותה עיר ולא שתבא למאסקווא להתראות עמו, והפלא על הרב המסדר למאי הוסיף דברים אלו מה שאין זכר להם בסדר גט, הא אין לנו עצה כי אם פסק השו"ע שאין להרהר אחריו, שיכולה היא למחול לבעלה זה התנאי, ויהי הגט בטל, ושלוה על ישראל, כנפש העמוס בעבודה:**

הבא עה"ה היום ב' ט"ז תמוז, שנת תרל"ט.

נפתלי צבי יהודה ברלין.

והנני להוסיף...

מלבושי יום טוב משפטי התנאים סימן יב

שאלה אשה אחת נתגרשה מאישה בתן על תנאי חזל הפפור כפי מה שיש בידה מוכיז האשה פלונית קבלה נ"פ מבעלה פלוני מעכשיו ע"ס שאם לא יבוא עד ל"ג בעומר תרל"ט יהא הגט ובאם יבוא בתוך הזמן הגט כמל ונעשה ככל משפטי התנאים וביאתו תהי' לווייעטק כפני הרבנים בד"צ ויסתין עד שיודיענה ותבוא כו'. והאיש הג"ל הוא עובר בחיל הצבא והלך למלחמה במדינת מורקיא ובאשר נגמרה המלחמה ונעשה שלום ביניהם וכמעט כל אנשי הצבא חזרו מצבא המלחמה ס"ס הוא נשאר עם הפאלק שדו באגרינאפל מטעם הממשלה ירה . והאשה יראת באשר אישה הוא בתן וכאשר יתקיים התנאי אז לא יהי' אפשר לשוב לבעלה ע"כ שאלה פי המורים מה לעשות והורת לה הרב הג' מחור"ר צבי דוב נ"י מק"ק האמ"י שתסע האשה לאגרינאפל ויבטלו שניהם את הגט . וגם צות שיקדשנה בעלה מחדש . ומבעלה היה לה סכתב סכתב שתבוא אצלו ותדוד עמו . ונסעה האשה לאגרינאפל ובאת לשם י"ד אייר שנת הג"ל . ול"ג בעומר היה אז ביום א' . ובטלו שניהם הגט . וקדשה שנית והרה"ג דווייעטקא מערער על הוראה הזאת וכתב לי כי לפ"ד היא נרושה נפרדת ובניה מסט כעת הם חללין . ונשאלתי מה דעתי בזה :

שולחן ערוך אבן העזר סדר הגט סעיף ל

אם הבעל נחפז ללכת ואינו יכול להמתין עד שיכתוב הגט ויחתם, אומר לסופר: כתוב הגט לאשתי וכו', כדלעיל, ואומר לעדים: אתם פלוני ופלוני היו עדים וחתמו בגט הנזכר וכו', כדלעיל, והריני ממנה את פלוני בן פלוני שליח להוליך הגט הנזכר לאשתי פלונית בת פלוני בכל מקום שימצאנה ותהא ידו כידי ופיו כפי (ודבורו כדבורי) ועשייתו כעשייתי ונתינתו כנתינתי ונותן אני לו רשות לעשות שליח ושליח שליח עד מאה שלוחים ואפי' בלא אונס עד שיגיע הגט לידה או ליד שלוחה ותיכף שיגיע הגט הנזכר לידה או ליד שלוחה מיד פלוני שלוחי או מיד שלוחו תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם. (ושאר דיני השליחות והרשאה ע"ל סימן קמ"א).